

СЕРГІЙ ПОСТОЛОВСЬКИЙ

РЕЛІГІЯ

Харків
«ФОЛІО»
2023

ПРОЛОГ

Проповідника повісили на третій день нового року, і ми з батьком були серед натовпу, який бачив того чоловіка в останні хвилини його життя.

Був морозний, сонячний день. Він стояв, як жив, — худий та високий, з непокірним сивим волоссям, сконцентрованим поглядом та сумними очима чи то людини, чи то істоти, за якою йшли мільйони, аби коритися його волі та вести Проповідника до вершин влади. На ньому був темний костюм і біла сорочка. Ані пальта, ні шарфу, ні шапки. Смерть він приймав покірно, але непокореним, ішов на ешафот, наче на проповідь, і цим дуже дратував тих, хто його вішав.

— Дивись, синку! Добре дивись і запам'ятовуй, що буває з тими, хто йде проти держави. Хоч і попив він моєї крові, але такі, як він, не минають безслідно. Ще згадають про нього, — шепотів мені у вухо батько, але я був занадто малим, аби зрозуміти справжній сенс його слів.

Батько був Главою Таємної Поліції — організації, яка декілька років полювала на Проповідника, аби, врешті-решт, упіймати його та повісити.

Його називали ворогом держави номер один, небезпечним бунтівником і терористом, вбивцею та фанатиком, екстремістом і богохульником, зрадником і запроданцем, агентом іноземних спецслужб і членом таємної світової організації чи то масонів, чи тамплієрів, а може, й ілюмінатів.

Не було такого злочину, у якому його не звинувачували б. Не було такої родини, яка не знала б його. Не було такої людини, котра не чула б його ім'я, яке стерлося, загубилося в потоках людської брехні та численних, давно забутих пересудів. Залишилося тільки ось це одне слово, яким і визначався його земний шлях, його доля, світогляд та покликання. Проповідник — так називали його ті, хто боготворив і проклинав, хто любив його та ненавидів, бажав йому довгих років життя і прагнув його смерті, але жоден з них так і не збагнув до кінця глибини єдиної загадки — чому він був на Землі й куди вів людей.

Ешафот встановили на Майдані — перед самим монументом Незалежності. Ішли жорстокі, тяжкі часи, за яких демократія зазнала підступного удару, а Україна скочувалась у прірву авторитаризму, за лаштунками якого проглядалася тінь мого рідного батька.

Звання генерала Таємної Поліції дозволяло батькові зайняти перші ряди, аби спостерігати за дійством з найкращих місць. Я бачив батькових колег, які підходили та віталися з ним. Там були члени Державної Асамблеї, міністри, депутати й сенатори, відомі журналісти та громадські діячі, військові, прокурори та судді, колишні президенти. Але скільки я не виглядав Глави Державної Асамблеї, я так його й не побачив. Пізніше, уже після страти Проповідника, коли ми сиділи в одному з київських ресторанів за довгим столом, який ломився від наїдків та алкоголю, з розмов мого тата і його друзів я зрозумів, що Глава так і не наважився взяти участь у публічній страті того, хто кинув виклик його режиму в часи, коли навіть найсміливіші та наймогутніші опоненти відійшли в тінь, визнаючи власну поразку.

Я підняв голову й подивився на Проповідника. Раптом я зустрівся з ним поглядом. На якусь коротку мить добра, ласкава усмішка торкнулася його вуст. Мене обдало жаром. Я весь спітнів і потупив свої очі донизу, а коли знову підвів їх, побачив, як йому на шию накидають зашморг. Я заплющив очі, хоча

батько хотів, щоб я бачив усе від самого початку і до кінця, а коли знову подивився на Проповідника, його тіло гойдалося на мотузці, яка назавжди перекреслила все, що він не встиг виконати в цьому світі.

Майданом Незалежності пронісся гучний вереск захоплення несамовитої юрби, яка схвалювала страту, тому що була занадто боязкою та інертною, аби слухати й чути чоловіка, який говорив їм власну правду та йшов зі своєї вірою у світ нових можливостей.

На момент страти Проповіднику було сорок три роки. Він не воскрес, наче Ісус Христос, ніхто так і не дізнався, що сталося з його тілом, яке влада не видала ані рідним, ні його послідовникам, страхаючись, що його могила може стати місцем паломництва навіжених фанатиків, які навіть після його смерті впродовж цілих десятиліть сповідували Релігію, створену ним.

Коли помер мій батько, а це сталося за тридцять шість років по смерті Проповідника, я дізнався, що тіло того чоловіка спалили, а попіл спустили в унітаз туалету старого Байкового кладовища, бо то був єдиний варіант, який влаштував батька. Таємна Поліція не мала права послухатися його наказів, адже вся її міць, її сила трималися на владі мого старого, який ніколи не знав співчуття до людей, тим паче — до своїх ворогів.

З роками, зростаючи та пізнаючи цей світ, я дедалі більше цікавився історією Проповідника.

Він з'явився над моєї країною, наче комета, яка пролетіла й згасла, залишаючи по собі яскравий слід, що стає легендою, забороненим міфом, який передається пошепки, крадькома, аби не почув ніхто чужий, аби не угледіли інші чогось незаконного та революційного, антиурядового та опозиційного в тих словах, що склали історію Релігії та її Проповідника.

Коли ховали батька, до мене підійшов його друг і мій хрещений батько Григорій Мірошник, що також був офіцером Таємної Поліції. На той час я вже отримав премії в Берліні,

Нью-Йорку, Каннах, Варшаві та Києві, працював над новим фільмом про історію українських спецслужб 2010–2020-х років, мав замовлення на нову книгу про часи режиму Державної Асамблеї в Україні. Я здобув собі ім'я, яке було відоме у світових столицях, а сам я йшов далі у власному бажанні творити й показувати, знаходити й розповідати, щоби залишити по собі слід, який уже не мине разом з моєю смертю. І то буде слід розумного, усвідомленого атеїста, котрий вірив лише в силу науки та творчості, але аж ніяк у Бога, якого ніхто і ніколи мені не показав.

Дядько Григорій узяв мене за руку й відвів убік.

— Треба переговорити, — сказав він.

— Зараз?

— Після поминального обіду прогуляємось.

— Щось термінове?

— Важливе, — сказав дядько Григорій і пішов до могили свого друга, зі смертю якого звужувалося і його особисте життєве коло.

Був травень — теплий і лагідний, довгоочікуваний, проте такий короткий, бурлеск шалених ароматів, якими все навколо наповнювала матінка природа.

Ми йшли Ботанічним садом. Дядько Григорій не любив тривалих прелюдій.

— Проповідник. Тобі цікава його історія? — запитав він.

Я зупинився, але Мірошник продовжував свій рух, тому я був змушений наздоганяти його.

— То цікава чи ні? — повторив своє запитання генерал у відставці Григорій Мірошник.

— Звісно, що цікава, — сказав я, намагаючись говорити спокійно та впевнено, але емоції видавали мене.

— Батько просив передати тобі дещо.

— Коли просив?

— Не будь дурником! Чи ти думаєш, що той, хто все своє життя пропрацював у Таємній Поліції, не мав чого сказати людям?

— То чому ж не сказав?

Тепер уже зупинився дядько Григорій. Він дивився на мене й мовчав, наче намагався зрозуміти, як у такого батька міг народитися такий син.

Батько був сталевим і непохитним. Я ж удачею вдався в маму. Коли вішали Проповідника, татові варто було взяти мою сестру, аби вона споглядала езекуцію. Вона була точною копією батька і по-справжньому оцінила б те дійство. Я ж після ешафоту на Майдані Незалежності не міг спокійно заснути, а потім увесь час згадував і згадував погляд сумних очей, які дивилися на мене за якусь мить до того, аби навечно втратити можливість споглядати цей світ.

— Батько любив тебе. Навіть більше, аніж ти на те заслуговував. Він прагнув для тебе кар'єри. Справжньої, чоловічої кар'єри, яку ти розміняв на... на... творчість.

У тому, як Мірошник вимовив слово «творчість», я почув усю зневагу «есбіста» до людей творчих професій. Але я не зважав на те, бо звук до дядька Григорія ще від самого дитинства.

— То що батько просив мені передати? — вирішив я повернути Мірошника до основної теми нашої розмови.

— Матеріали і свій щоденник, — сказав дядько Григорій.

— О, Боже! Він вів щоденник?!

— Ти колись схаменешся?! Можеш себе контролювати? — зі злістю цідив слова крізь зуби генерал у відставці Мірошник.

— Ми в небезпеці?

— Ми завжди в небезпеці, — сказав він, і тоді я щиро засміявся.

— Чого регочеш?

— З вашої параної. Я втомився від неї. Знаєте, коли я покинув батьківський дім і почав самостійне життя, тільки десь на другий рік я позбавився ось цього всеосяжного, проникаючого відчуття параної.

— Нам не можна без обачності. Хто сповідує це правило, той доживає до наших із твоїм батьком років.

— І багато вас таких, обачних, ще залишилося?

— Достатньо, аби вкоротити тобі як язика, так і твого віку, якщо не будеш мене слухати, — сказав Григорій Мірошник, і я зрозумів, що сарказм та жарти варто залишити для когось іншого.

— Матеріали, які залишив батько, стосуються Проповідника? — запитав я.

— Так, вони про нього. Справи, довідки, висновки психологів, тлумачення його Релігії науковцями, релігійними діячами, атеїстами, психіатрами. Там усе, що складає картину того життя. Ми з твоїм батьком вели його роками. І впіймали Проповідника теж ми. Крім того, батько залишив записи. Списаний від руки блокнот. Він твій. А ти там уже сам кумекай, як сприймати його думки, його життя, його вчинки та всю його філософію, — сказав Мірошник.

Це була новина. Я знав, що батько має певний стосунок до справи Проповідника, але я й гадки не мав, що саме він очолював той процес.

— Коли я можу отримати матеріали?

— Прямо зараз, — сказав дядько Григорій і взяв мою руку, у яку вклав флешку-стікер — таку тонку смужку з графену¹. Аби

¹ Графен — двовимірний матеріал, одна з алотропних форм вуглецю, моноатомний шар атомів вуглецю з гексагональною структурою. Графен був відкритий у 2004 Андрієм Геймом та Костянтином Новосьоловим із Манчестерського університету. За це відкриття Гейм та Новосьолов були нагороджені Нобелівською премією з фізики за 2010. На основі графену вже створено надчутливі сенсори (можуть виявляти присутність одного електрона), біосенсори, мініатюрні конденсатори високої ємності, швидкодійні елементи енергонезалежної пам'яті нового покоління, модулятори випромінювання, прозорі сенсорні екрани.

Британські вчені використали графен для побудови дрона Juno й у липні 2018 презентували його на виставці North West Aerospace Alliance. Завдяки новітньому матеріалу безпілотник може літати в грозу, оскільки розряди блискавки просто розпорощаються по фюзеляжу. Також перевагами є менша вага дрона та захист від намерзання.

копіювати дані, варто було тільки приклеїти смужку до екрану смартфона чи комп'ютера.

— Як щодо оригіналів? — запитав я.

Мірошник усміхнувся.

— Усе ж таки дечого ти навчився. Вони в надійному місці. Поки що достатньо й цього. Оригінали отримаєш уже по моїй смерті. З тією стадією раку, яку я маю, довго не живуть. Тому не переймайся! Обачність, синку, вона має значення, — сказав дядько Григорій, обняв мене та пішов собі геть, спираючись на руку охоронця, який ішов за нами, бо вся доля охоронця, увесь його шлях визначався тільки тим, щоб ходити за своїм господарем.

Я розвернувся й пішов у інший бік, бо мав ще заїхати до сестри.

Маму ми поховали давно, коли я тільки-но закінчив свою першу історичну книгу, яка мала шалений успіх в Україні та Європі. Окрім сестри та її сім'ї, у мене нікого не залишалось. Якось так сталося, що, проживши сорок вісім років, я так і не наважився одружитися. То не хотів, то не мав часу, а далі я просто вже боявся створювати сім'ю, бо то виглядало б доволі безглуздо, коли дідусь веде до першого класу свого онука, а виявляється, що то не онук і ніякий не дід, а син та батько.

Усьому має бути свій час, і я його прогавив, віддаючись тому, що здавалося мені важливим, перспективним, а іноді й по-справжньому величним. Проте коли я усвідомив, що немає нічого більш важливого, аніж сім'я та діти, я вже запізнився на потяг, який дає можливість залишити після себе власних нащадків.

Ми сиділи за столом і пили коньяк. Сестра, вона звалася Анастасією, була старшою за мене на два роки. У неї давно вже було своє життя, непоганий чоловік, троє дітей, двоє онуків, гарна квартира, замський будинок та добрі статки. Єдине,

чого вона не мала, — щастя. Своє щастя вона вбачала в авантурі, справжній, непідробній авантурі, властивій тільки обраним чоловікам і деяким жінкам. І коли вона заявила батькові, що хоче працювати в Таємній Поліції, отримала від нього ляпаса, а вже за пів року він силоміць видав її заміж за чоловіка, якого вона так і не змогла щиро покохати.

— Що хотів від тебе дядько Гриша? — запитала вона мене.

— Та нічого особливого. Казав, що ми завжди можемо на нього розраховувати, — брехав я у відповідь.

— Не хочеш казати, не кажи. Але й брехати мені не варто, — сказала сестра, і ми випили за упокій душі нашого батька, хоча і вона, і я знали, що такі душі ніколи не матимуть спокою там, де закінчується людське життя та настає вічність.

— Коли ти відлітаєш? — запитала вона мене, аби змінити тему, але ми розуміли, що відтепер між нами бетонною стіною стоїть таємниця Проповідника.

Я був слабкий перед сестрою. Її характер завше превалював над моїм, підкорював мене несамовитою силою, страхом та почуттям провини навіть за те, чого я ніколи не робив.

— Гаразд, Настя. Я скажу тобі, що хотів дядько Гриша, — я налив собі повний келих вірменського коньяку, випив усе за один раз, а далі розповів їй про матеріали, батька, його щоденник і Проповідника, який починав втручатися в моє життя з далекої країни України, яка стала зовсім іншою, не кращою і не гіршою, але іншою, не такою, у яку він вірив, заради якої жив і через яку помер.

Анастасія вислухала мене, підійшла до вікна, потім до дверей, зачинила їх і сказала:

— Не лізь у цю справу, Василю! Благаю тебе, не лізь! Ти не знаєш, що то за люди... вони... вони ніколи не дадуть тобі спокою. Це дуже небезпечно. Забудься про того Проповідника! Його давно нема. Він помер, і ти особисто бачив, як його вішали. Не будь таким... як батько! Благаю тебе, братику, не будь ним!

Що більше вона говорила, то більше я переконувався в тому, що неодмінно мушу взятися за цю справу. Мабуть, і мені дісталася крихта авантюризму, притаманна покійному батькові та моїй сестрі.

Того вечора я так і не наважився сказати їй правду про мої наміри та відчуття, а вранці мене розбудив її дзвінок.

— Тільки що повідомили, що сьогодні вночі було вбито дядька Григорія. Увесь будинок перевернули з ніг на голову, його самого катували, а охоронців застрелили. Васильку, мені лячно, братику! Що ж це коїться? Так починається полювання, Василю. Полювання на живих людей, — Анастасія плакала, і я зрозумів, що наше життя вже ніколи не буде таким, як дотепер.

У наш світ кінця ХХІ століття йшов харизматичною ходою Проповідник — чи то людина, чи то істота, чи то саме боже-ство, яке так і не повторило шляху Ісуса Христа, а його прах було спущено в унітаз громадського туалету на старому Байковому кладовищі міста Київ.

КНИГА ПЕРША

Розділ перший
БЕЗБОЖНИКИ

— Васька! Василю! Ну що ти за дитина така?! — Марія Загорянська стояла на дорозі та кричала услід онукові, який щосили крутив педалі велосипеда, тікаючи від бабусі.

У той рік хлопчику виповнилося вісім років, і він був єдиною дитиною у своїх батьків та єдиним онуком професора Загорянського та його дружини Марії.

Василь ріс в атмосфері любові, достатку та повної вседозволеності, чому була своя об'єктивна причина. Пізній онук у доброго діда й сердечної бабці за умови, що його мати завжди була зайнята собою, а батько — різними авантюрами, які часто змішував з відвертим криміналом та творчими депресіями, просто не мав іншого шансу, як зростати егоїстом.

Родина Загорянських була відома в Києві та й не тільки в ньому одному. Професора поважали саме за його талант хірурга, який рятував сотні сердець, роблячи унікальні операції, за які інші лікарі не хотіли братися.

Шана була всеосяжною. Клініку Загорянського знали далеко за межами України і, здавалося б, життя тільки всміхається професорові. Так воно й видавалося багатьом. Але то була лукава посмішка долі, яка зупиняла свій погляд на синові Загорянського, цьому талановитому й безталанному відчайдуху, котрий покинув свою жінку та малолітнього сина на власних батьків, а сам рушив коридорами афер, адюльтерів, стрілянини, рулетки, покеру та преферансу й неймовірних, вражаючих картин, які він

писав, наче був представником того покоління, що на початку ХХ століття жебракувало в Парижі, аби прославити себе власною творчістю та шаленою вартістю картин, гроші за які вже ніхто з них не отримає, адже мертві не потребують грошей.

Коли в будинку професора з'являвся Роман Загорянський, малий Василько завжди знав, що тато зачиниться з дідом у дідовому кабінеті й вони почнуть розмову, яка неодмінно закінчиться сваркою. Такі вже вони були — професор і його син, що не знав ані авторитетів, ні перепон, ні страху. Його егоїзм та волелюбство не мали меж. Він був таким, яким був, — хижим і неконтрольованим художником, картярем, а часом і злочинцем, чия жага до свободи й великих статків повністю полонила його хворий розум.

Що стосується матері Василька, то вона була неймовірно вродливою сукою, яку міг закохати в себе тільки такий чоловік, як Роман Загорянський. У її жилах текла суміш української та сербської крові, а злі язики базікали, що в тому роду також були і євреї, і цигани, і саме це визначало її характер, вроду та принципи, що керували її життям.

Вона звалася Ольга Загорянська, у дівочтві — Драшкович. То була струнка й висока, зі смуглявою шкірою та величезними, наче океан, зеленими очима молодиця. Своє чорне волосся вона любила зачесати назад, аби її лоб був відкритий. На момент, коли її син Василь утікав на велосипеді від бабці, Ользі виповнилося тридцять три роки, і жодного дня з тих прожитих років вона не працювала, присвячуючи свій час лише собі, власним розвагам, про які можна було тільки здогадуватися, а ще чоловікові, який час від часу з'являвся в її житті. У неї було декілька коханців, але не постійних, а так — для природного балансу, і десятки залицяльників. Про залицяльників знали всі, бо вони не становили загрози. Про коханців знала лишень вона, бо розуміла вдачу свого законного чоловіка, який міг убити і її, і тих нещасних коханців.

ЗМІСТ

ПРОЛОГ 6

Книга перша

Розділ перший. БЕЗБОЖНИКИ 17

Розділ другий. ДЕНЬ ЙОГО СТРАТИ 68

Розділ третій. НЕСТЕРЕНКО 84

Розділ четвертий. ТАЄМНА ПОЛІЦІЯ 121

Книга друга

Розділ п'ятий. НАМ НЕ ПОТРІБНА ВАША ЦЕРКВА! 169

Розділ шостий. ПАРТІЯ БОГА 214

Розділ сьомий. ПОЧАЇВСЬКА ТРАГЕДІЯ 268

Книга третя

Розділ восьмий. НОВІ ГУГЕНОТИ 313

Розділ дев'ятий. РЕЛІГІЯ ТА ПОЛІТИКА 367

Розділ десятий. ФІНАЛЬНІ НОТИ 412

ЕПІЛОГ 467